

TÜRKİYE'DE FİNANSAL BİLGİ KALİTESİ İLE BANKACILIK SEKTÖRÜ MUHASEBE POLİTİKALARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Öğr. Gör. Serdal ATAY**

Dr. Öğr. Üyesi Uğur BELLİKLİ***

Prof. Dr. Abdulkerim DAŞTAN****

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Haziran 2022, 24(2), 413-435

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, finansal bilgi kalitesi ile bankacılık sektörü muhasebe politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi çerçevesinde, Türkiye’de bankacılık sektöründe düzenlenen mali tablolarla bilgi manipülasyonunun olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmada, sektörün gayrisafı yurtiçi hasılası, krediler ve kredi zarar karşılıkları verileri 2003:Q1-2020:Q4 zaman serisinde ARDL yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca, Borsa İstanbul Banka Endeksi’ndeki işletmelerin 2019-2020 finansal tablolarına ait denetim raporları içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulgular, beklenen kredi zarar karşılıklarının kredi hacmini negatif, büyüme tutarının ise pozitif yönde etkilediği ve BDDK’nın 2020 yılında kredi risk sınıflandırmasında müsaade ettiği değişiklikler sonucunda, sektör şirketlerinin kredi grupları arası yaptıkları değişikliklerin kar/zarar etkisine, denetim raporlarında yer verilmediği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal bilgi kalitesi, bankacılık sektörü muhasebe politikaları, ekonomik büyüme

JEL Sınıflandırması: G20, F32, M41

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 11.07.2021; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 06.09.2021

** Trabzon Üniversitesi, Vakfikebir MYO, serdalatay@outlook.com, <https://orcid.org/0000-0003-4481-1860>

*** Giresun Üniversitesi, Alucra Turan Bulutçu MYO, bellikliugur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4571-6200>

**** Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, akdastan@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8244-1648>

Atıf (Citation): Atay, S., Bellikli, U. ve Daştan, A. (2022). Türkiye’de Finansal Bilgi Kalitesi İle Bankacılık Sektörü Muhasebe Politikalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(2), 413-435. <https://doi.org/10.31460/mbdd.969869>

THE EFFECT OF FINANCIAL INFORMATION QUALITY AND BANKING SECTOR ACCOUNTING POLICIES ON ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate whether there is manipulation in the financial reports of the Turkish financial sector firms. First, the growth in the sector GDP, loans, and loan loss provisions during 2003:Q1-2020:Q4 are analyzed by ARDL method. Further, content analysis is used to examine loans and loss provisions in the 2019-2020 audit reports of sector firms. The findings indicate that loan volume has a negative, and sector growth a positive effect on loss provisions. We also find that the profit/loss effect of the changes between loan group classifications, allowed by the BDDK in 2020, is not disclosed in audit reports.

Keywords: Financial information quality, banking sector accounting policies, economic growth

JEL Classification: *G20, F32, M41*

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

In the period when all countries were closed under the pandemic conditions, the growth in the Turkish economy was still positive, although it was still considered to be below its true potential by some. However, various doubts or claims about this growth rate were also expressed in the public. The aim of this study is to investigate whether there is financial information manipulation related to the use of professional judgment, or any other reason, in the financial statements prepared by the banking sector firms in Turkey, within the framework of financial information quality and banking sector accounting policies.

METHODOLOGY

In this paper, autoregressive distributed lag (ARDL) bound test method is used for the analysis of the banking sector. This method contains more information about the interactions of the time series in the long and short run, compared to other co-integration approaches. In the study, the seasonal and calendar adjusted, chained volume index of gross domestic product (GDP) in the financial sector, the loans and expected loan loss provisions in the sector balance sheets published regularly by the Banking Regulation and Supervision Agency (BDDK) are used as the time series and analyzed during the period 2003:Q1-2020:Q4. In addition, within the scope of various decisions of the BDDK, the “Key Audit Matters” sections of the independent audit reports based on the financial statements of the Borsa Istanbul Bank Index companies in the years 2019-2020 are examined for the loans and expected loan loss provisions by content analysis, and the results of the changes in accounting policies are observed.

RESULTS AND DISCUSSION

In the study, first, the stationarity (whether they have a unit root) of the financial sector GDP (LNBT), credit volume provided by the financial sector (LNKH), and expected loan loss provisions (LNKT) time series are determined by the Augmented Dickey Fuller (ADF) unit root-test, followed by the Philips-Perron (PP) unit root test. The financial sector GDP (LNBT) and the credit volume (LNKH) are stationary in the model with constant term and trend, while the expected loss provisions (LNKT) are stationary in the model with constant term and trend, when first differenced. The findings indicate that the long-term expected loan loss provision has a negative relationship with loan volume and a positive relationship with the GDP growth in the finance sector. A one-unit increase in loan volume causes a decrease of 1.12 units in the amount of expected loss provisions, and an increase experienced in the banking sector GDP causes an increase of 0.29 units in expected loss provisions. It is concluded that the long-term coefficients are stable, as the test values of CUSUM and CUSUM² remain within the 5% confidence interval. In addition, the short-term deviations reach their long-term balance after about four months ($1/0.75=1.33$). As a result of an adverse economic event, the expected loss allowances return to their long-term levels in approximately four months. The results of the content analysis on the Key Audit Matters section of the independent audit reports indicate that the loan loss reserves have increased significantly as a result of the 2020 rulings of the BDDK, and the profit/loss effect of the changes between loan group classifications, allowed by the BDDK in 2020, is not disclosed in the audit reports.

CONCLUSION AND IMPLICATIONS

Research findings show that in the long run, the loan volume affects expected loan loss provisions negatively, while the growth amount affects the expected loan loss provisions positively. In the event of an adverse situation in the short term, the expected deviations in the provision for loan losses will return to their long-term levels in approximately four months. The above mentioned results of the content analysis about the changes allowed for the maturity of loans and the changes in credit risk groupings allowed by the BDDK in 2020 can be interpreted as turning “professional judgment” in principles-based accounting and financial reporting standards into "regulatory judgment" of the BDDK. Future applications will determine whether this ruling—which would result in a higher provision for expected losses if these changes had not been made in the BDDK rulings—will remain specific to the Covid-19 period. Future studies could re-evaluate the accounting standards about expected loan loss provisions for banks operating in developed or developing countries and investigate the effects of the banks' business cultures on accounting policies and the changes in these policies.

1. GİRİŞ

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan açıklamada, üretim yöntemiyle hesaplanan gayrisafi yurtiçi hâsıla açısından Türkiye ekonomisi son çeyrekte % 5,9 olmak üzere 2020 yılı genelinde % 1,8 büyüme kaydetmişti (TÜİK, [1 Mart 2021, sayı: 37180]). Gelişmiş ülkelerin tamamında küçülme yaşanırken, Covid-19 salgınına rağmen bu büyüme oranı önemli ve anlamlıydı. Çin (2,3) dışında ekonomide büyüme rakamı açıklayan ülke yok gibiydi ve örneğin Amerika Birleşik Devletleri (-3,5), Japonya (-4,8), Almanya (-5,0), İtalya (-8,9), İspanya (-11,0), Birleşik Krallık (-9,9) ile Euro Bölgesi (-6,8) ekonomik olarak küçülmüştü (<https://www.sbb.gov.tr>). T.C. Hazine ve Maliye Bakanı tarafından sosyal medyada yapılan “*Küresel sağlık krizinin damga vurduğu 2020’yi büyümeyle kapatan nadir ülkelerden olduk....*” paylaşımı bu durumu özetler nitelikteydi.

Pandemi şartlarında ülkelerin tümünün kapandığı dönemde, diğer ülkelerin aksine Türkiye ekonomisinin büyümesi her ne kadar potansiyelinin altında gerçekleşmiş olarak görülse de (Sertkaya & Baş, 2021, s. 154) dikkate değer bir büyüme olarak olumluydu. Bununla birlikte büyüme oranına yönelik bir takım şüphe ya da iddia da kamuoyunda dile getirilmekteydi. Örneğin “Büyüme Üzerine Bazı Gözlemler” başlıklı yazısında Eğilmez (03 Mart 2021), 2020 yılında para arzı ile kredi hacmindeki büyük artışların büyüme pozitif yönde etkilemiş olabileceğini, ancak bu durumun enflasyonda da artışlara yol açacağını; büyüme için enflasyona göz yumulmasının anlaşılabilir olduğunu fakat büyümedeki pozitif görünümle istihdamdaki küçülmenin (negatif eğilimin) bir arada olmasının kolay anlaşılabilir olmadığını verilerle yorumlamaktadır. Eğilmez, sonuç olarak bu durumun (i) *istihdam yaratmayan bir büyüme*, (ii) *Verimlilik artışına dayalı bir büyüme*, (iii) *yanlış ölçüme dayalı bir büyüme* şeklinde üç farklı açıklamasının olabileceğini belirterek yüksek enflasyon eşliğinde hesaplanan TL ve Dolar cinsinden yapılması halinde ***reel büyüme verilerinin tartışılır hale geldiğine*** özellikle dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Türkiye’nin 2020 yılı ekonomik büyüme rakamlarına yönelik iktisatçılar tarafından yapılan değerlendirmede* özetle; büyüme oranı ile istihdam verileri arasında bir paradoks bulunduğu; sanayi, inşaat ve hizmetler sektörü büyüme verilerinin izahının mümkün olduğu ancak büyüme içerisinde % 2,6 ağırlığa sahip finans sektörünün (ağırlıklı olarak bankacılık) % 21,4 büyüme göstermesinin katma değer açısından izahının zor olduğu, buradan kaynaklanan büyüme rakamı açısından batık krediler temelinde ölçüm ve muhasebeleştirme sorunu olabileceği yönünde düşünceler dile getirilmektedir. Büyüme verilerine ilişkin tartışmaların odağında yer alan bankacılık kesimine ilişkin değerlendirmeler, karın banka mali tabloları aracılığıyla raporlanmasına yönelik muhasebeleştirme süreçlerinde açık ya da örtük bir biçimde “muhasebe oyunları/manipülasyonları” çağrışımını yapar niteliktedir.

* Bkz. “Ağır Ekonomi (103): Büyümenin Maliyeti” <https://www.youtube.com/watch?v=ydpxr3shGwo> (06.07.2021).

Bu örnekteki varlığı elbette tartışılabilir ancak muhasebe manipülasyonları veya hileleri ya da manipülasyonda/hilede muhasebenin bir araç olarak kullanılması “doğruluk/eğrilik” düzleminde insanlık tarihi ile birlikte var olan olgudur (Adiloğlu, 2020, s. 234). Büyüme kompozisyonuna ilişkin veri ve analize dair tartışmalar uzmanlarına bırakılarak, konuyla ilgili finansal bilgi manipülasyonu iddiası, bu çalışmanın araştırma problemini oluşturacak şekilde ele alınmıştır.

“Yönlendirme, seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme” (www.tdk.gov.tr) anlamına gelen manipülasyonun mali tablolar aracılığıyla muhasebeleştirme sürecinde, bilinçli olarak ve finansal bilgi kullanıcılarını yanıltmak ve yönlendirmek amacıyla yapılması finansal bilgi manipülasyonu olarak adlandırılmaktadır (Akdoğan ve diğerleri, 2020, s. 114). Literatürde finansal bilgi manipülasyonu esas olarak muhasebe ilke, standart ve kuralları dışında kalan “hile” ve içinde kalan “yaratıcı muhasebe”, “kar yönetimi”, “agresif muhasebe” “büyük temizlik muhasebesi” ve “karın istikrarlı hale getirilmesi” uygulamaları şeklinde iki başlık altında sınıflandırılmaktadır (Stolowy & Breton, 2004, s. 8; Akman & Bitlisli, 2021, s. 106). Finansal bilgi üretim sürecinde muhasebe meslek mensupları tarafından zaman zaman hile olarak sınıflandırılan manipülasyon türüne girmeyecek nitelikte muhasebe ilke, standart ve kurallarındaki boşluk ya da esnekliklerden faydalanarak finansal bilgilerde bir takım değişiklikler meydana getirilebilmektedir. Özellikle kural bazlı düzenlemelerden ziyade, meslek mensuplarına yargı kullanabilme olanağı sunması nedeniyle ilke bazlı muhasebe/finansal raporlama standartlarının bu bağlamda elverişli bir araç olduğu belirtilebilir. Mesleki yargı, deneyimli ve bilgili meslek mensubunun mesleği yürütürken karşılaştığı bir durumla ilgili olarak; dürüstlük, doğruluk, mesleki özen, tarafsızlık ve bağımsızlık gibi meslek etiği ilkelerine bağlı kalarak, mesleğin ilke, standart ve kuralları çerçevesinde vardığı hükümdür (Sürmen & Bayraktar, 2015, s. 115). İşletme faaliyetleri içerisinde yer alan stokların değerlendirilmesi, amortismanların ve başta şüpheli ticari alacaklar olmak üzere karşılıkların hesaplanması gibi uygulamalarda mesleki yargı kullanımı mümkündür. Kuşkusuz, muhasebe meslek mensuplarının etik farkındalık düzeyleri ve donanımları ile etik tutum ve alışkanlıkları, mesleki yargının uygun şekilde kullanımında önemli rol oynayabilmektedir.

Yukarıdaki esaslar ışığında ele alınan bu çalışmanın amacı, finansal bilgi kalitesi ile bankacılık sektörü muhasebe politikaları çerçevesinde Türkiye’de bankacılık sektöründe düzenlenen mali tablolarda yer alan finansal nitelikli bilgilerde mesleki yargı kullanımına veya başka bir nedene dayalı finansal bilgi manipülasyonunun olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmada sektöre ilişkin analiz için gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır testi (ARDL) yöntemi kullanılmış ve zaman serisi olarak 2003:Q1-2020:Q4 dönemi verileri analiz edilmiştir. Araştırmada ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yayımlanan çeşitli kararlar kapsamında Borsa İstanbul Banka Endeksi’nde yer alan işletmelerin 2019-2020 yıllarında yayımlanan finansal tablolarının denetim raporları, beklenen zarar karşılıkları ve krediler bakımından içerik analizine tabii tutularak muhasebe

politikalarındaki değişim gözlemlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada konu, girişi takiben, kavramsal çerçeve, literatür ve araştırma alt başlıkları ile ele alınmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Muhasebe uygulamalarında karşılaşılan hata, hile veya skandallar, finansal bilgi kalitesinin sürekli tartışılır olmasına yol açmakta ve işletmelerce sunulan finansal bilgilerin kalitesine inancını yitiren yatırımcıların güven kaybının telafisi ise kolay olmamaktadır. Sermaye piyasalarındaki fon açığını kapatılabilmek için yatırımcıların güveninin tesis edilebilmesi (Özçelik, 2018, s. 533), bunun için de finansal bilgi kalitesinin artırılması son derece önemlidir.

Bilgi kalitesi, kullanım ihtiyacının karşılanması (Xiuxia & Zhongwen, 2007, s. 1) olarak ifade edilebilir. Finansal bilgi kalitesi ise işletme yöneticilerinin olası manipülasyonlarını engelleyecek şekilde finansal tabloların gerçeği yansıtması (Barth ve diğerleri, 2008), işletmenin mali durumunu gerçeğe uygun ve güvenilir şekilde yansıtan finansal tabloların düzenlenmesi (Chen ve diğerleri, 2010) veya aynı vakalar karşısında raporlanan bilgilerin farklılıklarının ya da benzerliklerinin ortaya konulması (Platikanova & Perramon, 2012) olarak tanımlanabilir. Finansal bilginin kalitesi veya yararlılığına ilişkin *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*de kapsamlı düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Çerçeve, finansal bilginin yararlı olabilmesi için *temel niteliksel özellikleri* (ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum) ve *destekleyici niteliksel özellikleri* (karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, anlaşılabilirlik ve zamanında sunum) bünyesinde barındırması gerektiği ifade edilmiştir.

Finansal bilgi kalitesine ilişkin yukarıdaki genel ve nesnel değerlendirmenin yanı sıra bilgiyi kullanacak kişi ya da gruplar açısından kalitenin öznel olması durumu da mümkündür. Örneğin; yatırımcılar ve işletme ortakları için olduğundan çok daha iyi gösterilen mali tablo bilgileri kaliteli finansal bilgiyi yansıtabilir. Ancak aynı bilgiler işletmeye kredi verecek bankalar için kaliteli finansal bilgi olma durumuna uymamaktadır. Dolayısıyla kullanıcıların amaçları doğrultusunda kaliteli finansal bilgiye ilişkin yargılar da değişebilmektedir (Çankaya ve diğerleri, 2019, s. 163). Bunun yanı sıra muhasebe alanındaki düzenlemelerin fazlalığı, sunulan bilginin üretilmiş olduğu ortam da finansal bilginin kalitesini etkileyebilmektedir (Li ve diğerleri, 2017, s. 1). Bu noktada temel kavramlardan tarafsızlık ve belgelendirme ile sosyal sorumluluk ve ayrıca kurumsal yönetime ait şeffaflık, hesap verebilirlik, kamuyu aydınlatma ve adalet ilkeleri kaliteli finansal bilginin üretiminde önemli rol oynayabilir.

Öteyandan finansal bilgi kalitesi, kaliteyi düşüren ya da bozan unsurları tartışmayı da gerekli kılmaktadır. Hiç şüphesiz bunların en başında muhasebede hile ve manipülasyonlar gelmektedir. Muhasebede hile; *kişinin ne yaptığının ve yaptıklarının sonuçlarının bilincinde olarak finansal raporlamada ve raporlardaki varlıklar üzerinde bilgi-belge saklanması veya ilave edilmesi* şeklinde

tanımlanabilir (Rezaee, 2005, s. 280). Muhasebede hileye, *daha az kar dağıtmak, hak edilmeyen teşviklerden faydalanmak, yapılan yolsuzlukları gizlemek, ortaklardan bir veya birkaçını aldatmak, daha az vergi ödemek* gibi amaçlarla başvurulmaktadır (Maliye Hesap Uzmanları Derneği [MHUD], 2004, s. 151).

Finansal bilgi manipülasyonu ise genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve standartlarının barındırmış olduğu tüm esneklikler ve boşluklardan yararlanarak yasal çerçevenin sınırlarının zorlanması ile işletmenin mali durumunun olduğundan çok daha farklı gösterilmesidir (Elitaş, 2013). İşletmelerin finansal bilgi manipülasyonlarına başvurularındaki temel amacın yatırımcıların işletmeyle ilgili düşüncelerini olumlu yönde etkileyerek onları işletmeye çekmek ve bu sayede piyasada işletmenin hisse değerinin artırılmasını sağlamak olduğu ifade edilebilir (Demir & Bahadır, 2007, s. 107). Bunun neticesinde yöneticilerin işletmeyi daha karlı göstermeleri sebebiyle daha fazla prim elde etmeleri, işletmelerin bankalar nezdinde kredibilitésinin yükselmesi ile borçlanma maliyetlerinin azaltılması mümkün olabilmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere hile dışında meydana gelen finansal bilgi manipülasyonları esas olarak muhasebe ilke, standart ve kuralları içinde kalan “yaratıcı muhasebe”, “kar yönetimi”, “agresif muhasebe” “büyük temizlik muhasebesi” ve “karın istikrarlı hale getirilmesi” gibi uygulamalarla gerçekleştirilmektedir. Özellikle muhasebe/finansal raporlama standartlarındaki ilke bazlılık meslek mensuplarına mesleki yargı kapsamında bir takım uygulamaları yapabilme fırsatı sunmaktadır. Birden fazla seçenek karşısında deneyim, bilgi ve tecrübe ile yapılan seçimler, muhasebede “özün önceliği” kavramını ön plana çıkarmakta (Balsarı & Dalkılıç, 2007) ve kuralların zamanla işlerliğini yitirebileceği iş dünyasında yaşanan hızlı gelişmelere cevap verebilecek nitelikte ilke bazlı muhasebe standartlarının önemli olduğu belirtilebilir (Kershaw, 2005). Bununla birlikte meslek etiğine uygun davranış açısından sorun oluşturmayan bu yapı, aksi bir tutum olması durumunda finansal bilgi manipülasyonlarına neden olabilmektedir. Ayrıca ilke bazlılıkla daha çok yorum ve mesleki yargının ön plana çıkması hazırlanan finansal tabloların karşılaştırılabilirliğini de sorgulanır kılabilir (Schipper, 2003).

Son yıllarda muhasebe/finansal raporlama standartlarına verilen önem ve ülkelerin muhasebe standartlarına geçişi hızlandırması iyi gelişmeler olarak değerlendirilse de Ding ve diğerleri (2007) tarafından, bu geçişin ve bunun ülkeye göre uyarlanması için yüksek kaliteli finansal bilgiyi garanti etmediği belirtilmektedir. Ülkelerin yasal, kurumsal ve finansal sistemleri ile kültürel farklılıklarının bu durumda etkili olduğu belirtilebilir. Ayrıca bazı muhasebe manipülasyonlarının muhasebe ilke ve standartlarının sağladığı esnekliklerden faydalanarak, finansal bilgi kullanıcılarının işletme performansı hakkındaki algılarını etkilemeye yönelik olduğu ifade edilmektedir (Holt & Eccles, 2003). Bunun yanı sıra muhasebe politikalarında yapılan değişiklikler ile muhasebe ölçümleri ve finansal tablolara ilişkin her hususun dipnotlarda açıklanmasının da finansal bilgi kalitesini etkilediği

belirtilmiştir (Ashbaugh & Pincus, 2001). Özetle, finansal bilgi kalitesinde mesleki özen ve titizliğin ön planda tutulmasının, özellikle ilke bazlı muhasebe uygulamalarında mesleki yargının doğru kullanımının son derece önemli olduğu ifade edilebilir.

3. LİTERATÜR

“Dürüstlüğün kurala ihtiyacı yoktur. Ahlaklı bir insan bir şeyi kurala uyduğu için değil, o şeyi yapmak ahlaki olduğu için öyle davranır” (Camus, 1991). Albert Camus’a ait bu veciz ifade esasen kaliteli finansal bilginin nasıl elde edilebileceğini net bir biçimde açıklar niteliktedir. Finansal bilgi kalitesi ve bankacılık sektörü muhasebe politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin doğrudan değinen bir çalışmaya literatürde rastlanılamamıştır. Literatür incelendiğinde ağırlıklı olarak finansal bilgi kalitesinin bankacılık sektöründeki uygulamalara etkisi bağlamında konunun ele alındığı ifade edilebilir. Dolaylı nitelikte olsa da ilgili çalışmalardan bir kısmına aşağıda kronolojik sıra esaslı yer verilmiştir.

Kimbro (2002) tarafından yapılan çalışmada ekonomik, kültürel ve kurumsal değişkenlerin finansal bilgi kalitesini olumsuz yönde etkileyebileceği ve bu durumun ülkelerin ekonomik büyümelerine olumlu yönde etki edebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte finansal raporlama standartlarının etkin ve doğru kullanımı ile deneyimli muhasebecilerin varlığının yolsuzlukların önüne geçebilmede önemli bir araç olduğu ifade edilmiştir.

Savram ve Karakoç (2012) tarafından yapılan çalışmada bankaların ülke ekonomisindeki yeri ve önemine değinilmiş, bankaların, verimlilik artışı ile ekonomik gelişmeye ve refah seviyesinin yükselmesine önemli katkıları olduğu ifade edilmiştir. Ancak bankacılık sektöründe finansal istikrarın sürdürülmesinin ülke ekonomisi açısından oldukça önemli olduğu ifade edilerek, sözkonusu istikrarın zedelenmesinin ülke ekonomisine olan zararlarından bahsedilmiştir.

Houqe ve Monem (2013) tarafından ele alınan çalışmada 166 ülke üzerinde araştırma gerçekleştirilmiş, ülkelerde üretilen muhasebe bilgilerinin işletmelerin finansal bilgi kalitesi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ülkelerin yolsuzlukları önlemede muhasebe standartlarını uygulamalarının yeterli olmayacağı ifade edilmiş, bununla birlikte siyasi otoritelerin uygulamada güçlü bir yapı ortaya koymaları gerektiği ifade edilmiştir. Yani muhasebe ve finansal raporlama standartları uygulamalarının yolsuzlukları azaltmada tek başına yeterli olamayacağı belirtilmiştir.

Kandemir (2016) tarafından yapılan çalışmada finansal raporlama sürecinde üretilen bilgilerin ülkelerin ekonomik olgu ve gerçeklerini inşa etmede büyük bir rol oynadığı ifade edilmiş, 2000 yılı sonrasında 25 bankanın batması neticesinde muhasebe standartlarının uygulamalarındaki kötü örnekler ve yasal boşluklar ifade edilmiştir.

Magnis ve Iatridis (2017) tarafından çeşitli ülkelerdeki bankalar üzerinde yapılan çalışmada denetimin ve denetçi kalitesinin finansal bilgi kalitesini olumlu yönde etkilerken, özellikle kar yönetimi uygulamalarını baskıladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Acar ve Gürol (2017) tarafından yapılan çalışmada, bankaların finansal bilgi kalitesinin kar yönetimi ve sermaye uygulamaları sonucu olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir. Buradan hareketle muhasebe ve finansal raporlama standartları uygulamalarının Türk Bankacılık sektöründeki finansal bilgi kalitesine ilişkin etkisi incelenmiştir. Standartlara geçişle kar yönetimi uygulamalarında kısmi bir azalış gözlemlenirken, sermaye yönetimi faaliyetlerinde bir değişikliğin olmadığı gözlemlenmiştir.

Kandemir ve Kandemir (2017) tarafından Türkiye'deki bankalar üzerinde yapılan çalışmada bankacılık sektöründe başvuru hilelere değinilmiş, hileleri yapanların insanlar olsa da buna zemin hazırlayan faktörün kurumsal düzenlemeler ve sistem olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada finansal bilgilerin yasal gereklilikleri karşılayacak şekilde değil, kamunun uygun ve yeterli karar almasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Yazıcı (2017) tarafından ele alınan çalışmada bankacılık sektöründe artan etik ihlaller ve söz konusu etik ihlallere verilen cezalar örnekleri ile belirtilmiş, çalışmada bankalara verilen para cezalarının kesinlikle caydırıcı olmadığı ve bankacılıkta etik eğitime yeterince önem verilmediği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra kurallara uymanın bankacılık sektöründe içsel olarak kabul ettirilmesinin önemli olduğu ayrıca ifade edilmiştir.

Akgün (2018) tarafından yapılan çalışmada, muhasebe standartlarında finansal tablo manipülasyonu ile banka performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre finansal tablo manipülasyonu tespit edilen bankalar arasında muhasebe ve finansal raporlama standartları uygulamalarının bankaların verimlilik ve karını artırdığı tespit edilmiştir.

Acar (2020) tarafından yapılan çalışmada, 2013-2018 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların finansal bilgi kalitesi ile denetim kalitesi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma neticesinde denetim kalitesinin finansal bilgi kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu, ayrıca finansal bilgi kalitesini artırdığı görülmüştür. Denetim kalitesinin özellikle karşılıkların kara etkisi üzerindeki etkiyi zayıflattığı da tespit edilmiştir.

Nazlıoğlu ve Gürdal (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada yaratıcı muhasebe uygulamalarının ismen olumlu çağrışım yapsa da ülke ekonomilerine büyük zararlar verdiği ifade edilmiş, 2009-2016 yılları arasında BIST mali sektörde yer alan bankalar üzerinde yapılan çalışmada bankaların finansal raporlama standartlarındaki boşluklardan yararlanarak karın istikrarlı hale gösterilmesinde vergi ve karşılık öncesi kar kaleminin kullanıldığı belirlenmiştir.

Demir (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada bankacılık sektöründeki mevzuattan kaynaklı eksikliklerin istismar edilerek hilelere zemin hazırladığı ifade edilmiş, çalışmanın odak noktası olan geçmişte yaşanan batık bankalarda bu hilelerin denetçiler tarafından ortaya konulmasına rağmen siyasi otoritenin siyasi ve ekonomik sebeplerle önlemleri almada geç kaldığı vurgulanmıştır. Çalışmada ayrıca özellikle kredi ve karşılık hesaplarında yapılan usulsüzlüklere dikkat çekilmiştir.

Akpınar ve Kara (2021) tarafından yapılan çalışmada ekonomik büyümenin bankacılık sektörü kredilerini etkilediği ve banka kredileri ile iktisadi büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunduğu bulgusu paylaşılmaktadır. Çalışmada, banka kredileri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü ve nedeni hakkında “kredilerin iktisadi büyüme üzerinde etkili olduğu”, “bankaların sağladığı krediler ile iktisadi büyümenin karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği” ve “iktisadi büyümenin bankaların sağladığı kredi tutarını artırdığı” yönünde önceki araştırmalara ait bulgularda ayrıca paylaşılmaktadır.

Çalışma açısından literatürde öne çıkan hususları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Bankacılık sektörü faaliyetleri ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı etkileşimin olduğu,
- Ülke ekonomileri için oldukça önemli bir yere sahip bankaların finansal bilgi üretim sürecinde hileli muhasebe işlemlerine maruz kalılabileceği,
- Finansal bilgi kalitesinin bankacılık sektörü dahil tüm işletmelerde hayati bir öneme sahip olduğu,
- Muhasebe ve finansal raporlama standartlarına geçişin ülkeler açısından her zaman için kaliteli finansal bilgiyi garanti etmediği, özellikle ilke bazlı yaklaşımla ele alınan muhasebe standartlarında yorum farklarının ortaya çıkabileceği,
- Bankacılıkta önemli olan faktörün karın istikrarlı hale getirilmesi, sermaye uygulamalarıyla finansal durumun her zaman iyi gösterilmesinden ziyade kamuoyunu doğru bilgilendirmenin, finansal istikrarın sağlanmasının, etik ve yasal ihlallerin önüne geçilmesinin daha önemli olduğudur.

Finansal bilgi kalitesi ve muhasebe politikaları çerçevesinde ekonomik büyüme ve bankacılık sektörü faaliyetlerinin finansal bilgi manipülasyonu sorgulaması eşliğinde ele alınması bu çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Özellikle Türkiye'nin 2020 yılı ekonomik büyüme verilerine yönelik kamuoyunda oluşmuş şüphelerin açıklığa kavuşturulması ve konu ile ilgili ileri sürülen iddiaların bilimsel yöntemlerle test edilmesi bu çalışmanın literatüre katkısı olarak belirtilebilir.

4. ARAŞTIRMA

4.1. Amaç, Yöntem ve Veri Seti

Araştırmanın amacı, finansal bilgi kalitesi ile bankacılık sektörü muhasebe politikaları çerçevesinde Türkiye'de bankacılık sektöründe düzenlenen mali tablolarda finansal bilgi manipülasyonunun olup olmadığını sorgulamaktır.

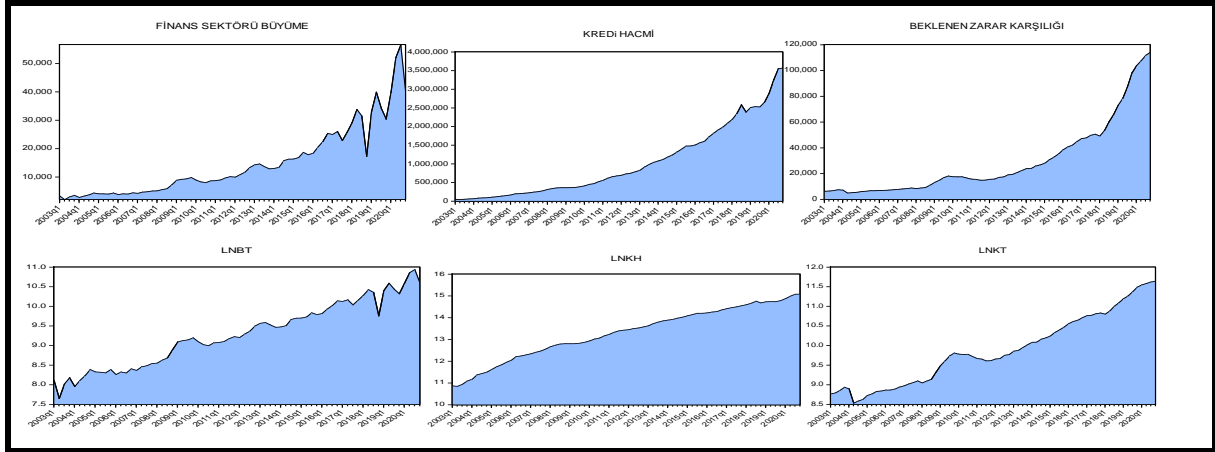
Araştırmada sektöre ilişkin analiz için gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır testi (ARDL) yöntemi kullanılmıştır. Yöntem, uzun ve kısa dönemde serilerin birbiri ile etkileşimleri hakkında diğer eşbütünleşme yaklaşımlarına nazaran daha fazla bilgi içermektedir (Nusair, 2017, s. 6).

Zaman serisi olarak 2003:Q1-2020:Q4 dönemi iktisadi faaliyet kolları içinden finans sektörünün üretim yöntemiyle mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış zincirlenmiş hacim endeksi gayrisafi yurtiçi hasılası, BDDK tarafından düzenli olarak yayınlanan sektör bilançolarında yer alan krediler ve beklenen zarar karşılıkları verileri kullanılmıştır. Makroekonomik serilerin kovaryans, varyans ve ortalaması zamana bağlı olarak genellikle değişmektedir. Bu durum verilerin durağan olamamasına neden olabilmektedir. Durağan hale getirilemeyen serilerin analizi ile doğru çıkarımlar yapılamamaktadır. Araştırmada verilerin durağanlığı doğal logaritmaları alınarak sağlanmıştır (Box & Jenkins, 1970, s. 241).

Araştırmada ayrıca BDDK tarafından yayımlanan çeşitli kararlar (17 Mart 2020 tarih 8948 sayılı ve 8 Aralık 2020 tarih ve 9312 sayılı) kapsamında Borsa İstanbul Banka Endeksi'nde yer alan işletmelerin 2019-2020 yıllarında yayımlanan finansal tablolarının denetim raporları, beklenen zarar karşılıkları ve krediler hususunda içerik analizine tabii tutularak muhasebe politikalarındaki değişim gözlemlenmeye çalışılmıştır.

4.2. Bulgular

Araştırmada kullanılan finans sektörü GSYİH, kredi hacimleri ve beklenen zarar karşılıkları verilerinin çizgi grafikleri Grafik 1'de sunulmuştur.

Grafik 1. Finans Sektörü GSYİH, Kredi Hacmi ve Beklenen Zarar Karşılıkları Serilerinin Seyri

Grafik 1'de finans sektörü GSYİH (LNBT), finans sektörü tarafından sağlanan kredi hacmi (LNKH) ve beklenen zarar karşılıkları (LNKT) grafiklerinin kimi yerlerde negatif eğimli olmasına rağmen genellikle pozitif eğimli olduğu, araştırmada incelenen dönemlerde artış meydana geldiği

görülmektedir. İncelenen dönemde 2008 yılında meydana gelen ekonomik krizin beklenen zarar karşılığı tutarını artırdığı görülmektedir.

Araştırmada değişkenlerin durağanlığı (birim köke sahip olup olmadıkları) ilk olarak finans sektörü GSYİH (LNBT), finans sektörü tarafından sağlanan kredi hacmi (LNKH) ve beklenen zarar karşılıkları (LNKT) Augmented Dickey Fuller (ADF) birim kök analizi ardından Philips-Perron (PP) birim kök analiziyle belirlenmiştir.

Tablo 1. Birim Kök Test Sonuçları

Test Türü	Değişken	Düzye I(0)		Birinci Fark I(1)					
		Sabitli Trendli		Sabitli Trendli		Sabitli		Sabitli Trendsiz	
		t-Değeri	Olasılık	t-Değeri	Olasılık	t-Değeri	Olasılık	t-Değeri	Olasılık
ADF	lnBT	-5,970	0.01	-7.880	0.01	-7.923	0.01	-8.241	0.01
	lnKT	-	-	-5.989	0.01	-5.794	0.01	-4.716	0.01
	lnKH	-3.613	0.01	-7.461	0.01	-6.318	0.01	-1.922	0.05

Tablo 1’de Augmented Dickey Fuller testi ile yapılan birim kök analizi sonuçları yer almaktadır. Finans sektörü GSYİH (LNBT) ve finans sektörü tarafından sağlanan kredi hacmi (LNKH) düzeyde sabitli ve trendli modelde, beklenen zarar karşılıkları (LNKT) birinci dereceden farkta sabitli ve trendli modelde durağandır.

Tablo 2’de Philips-Perron (PP) testi ile yapılan birim kök analizi sonuçları yer almaktadır. Finans sektörü GSYİH (LNBT) ve finans sektörü tarafından sağlanan kredi hacmi (LNKH) düzeyde sabitli ve trendli modelde, beklenen zarar karşılıkları (LNKT) birinci dereceden farkta sabitli ve trendli modelde durağandır.

Tablo 2. Birim Kök Test Sonuçları

Test Türü	Değişken	Düzye I(0)		Birinci Fark I(1)					
		Sabitli Trendli		Sabitli Trendli		Sabitli		Sabitli Trendsiz	
		t-Değeri	Olasılık	t-Değeri	Olasılık	t-Değeri	Olasılık	t-Değeri	Olasılık
PP	lnBT	-5,946	0.01	-2.161	0.01	-2.202	0.01	-9.682	0.01
	lnKT	-	-	-5.964	0.01	-5.787	0.01	-4.630	0.01
	lnKH	-3.429	0.05	-7.492	0.01	-6.600	0.01	-2.873	0.01

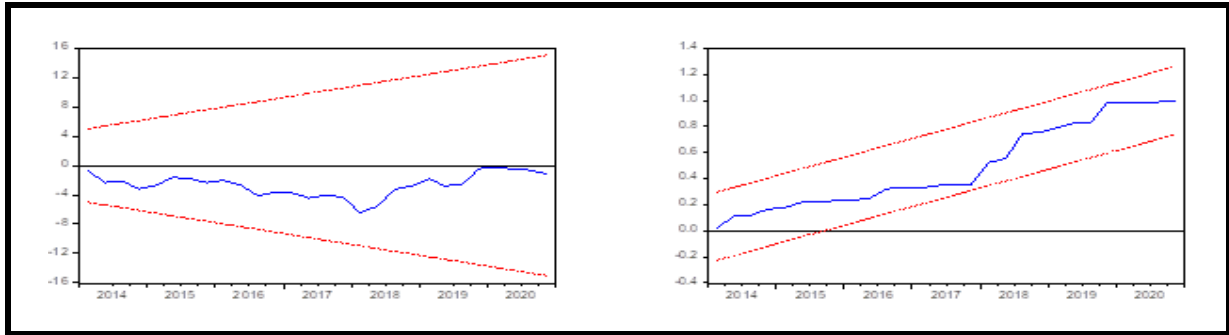
ARDL yönteminde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin belirlenebilmesi için hata düzeltme modeli oluşturulmuştur. Üçer aylık olarak düzenlenmiş zaman serileri aralığı, modelde eşbütünleşme analizin için gecikme süresi en yüksek dört olarak dikkate alınmıştır. Akaike bilgi kriterine göre en uygun model ARDL (1,01,2) olarak belirlenmiştir. Tablo 3’te belirlenen modelin F istatistiği ve kritik değerleri verilmiştir.

Tablo 3. ARDL (1,0,1,2) Modeli Sınır Testi Sonuçları

F İstatistiği	k	Kritik Değerler					
		%1		%5		%10	
		I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
14,36	3	3.916	5.088	2.924	3.86	2.482	3.31

Not: k açıklayıcı değişken sayısını ifade etmektedir. Kritik değerler, Pesaran ve diğerleri (2001, s. 300) Tablo CI(iii)'den alınmış olup %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyindeki değerlerdir.

Tablo 3'te görüleceği üzere F istatistiği %1 anlamlılık düzeyinde hem seviyede hem de birinci farkta kritik değerden büyüktür. Bu durumda beklenen zarar karşılıkları, kredi hacimleri ve finans sektörü büyüme tutarı uzun dönemde eşbütünleşiktir.

Grafik 2. ARDL (1,0,1,2) Modeli CUSUM ve CUSUM² Grafikleri

CUSUM ve CUSUM² testleri yardımıyla ARDL modeline ilişkin uzun dönem katsayılarının istikrarlılığı, uzun dönem katsayılarında yapısal kırılma olup olmadığı araştırılabilmektedir. Grafik 2 sırasıyla bu testlerden elde edilen sonuçları yansıtmaktadır. Bu sonuçlara göre; her bir ARDL modelinde uzun dönem katsayılarının, CUSUM ve CUSUM² test değerlerinin %5 güven aralığı sınırları arasında kalması nedeniyle (Bahmani-Oskooee & Wing, 2002), istikrarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4'te uzun dönemde eşbütünleşik olan beklenen zarar karşılıkları, kredi hacimleri ve finans sektörü büyüme değişkenleri arasında uzun dönem ilişkiyi gösteren modelin katsayıları ayrıca modelin ve katsayıların güvenilirliğini test eden analizlerin sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 4'te görüleceği üzere modelde %5 anlamlılık düzeyinde değişkenler arasında oto korelasyon ve eş varyans olmadığı, %1 anlamlılık düzeyinde modelde değişkenlerin normal dağıldığı, model kurma hatası bulunmadığı ve Grafik 2'de de model katsayılarında yapısal kırılma olmadığı tespit edilmiştir. Uzun dönemde beklenen zarar karşılıklarının kredi hacmi ile negatif yönlü, büyüme tutarı ile pozitif yönlü anlamlı ilişki mevcuttur. Kredi hacminde bir birimlik artış beklenen zarar karşılıkları tutarında 1,12 birimlik azalışa neden olmakta, bankacılık sektöründe yaşanan büyümenin beklenen zarar karşılıkları tutarında 0,29 birim artış meydana getirmektedir.

Tablo 4. ARDL (1,0,1,2) Modeli Uzun Dönem ve Kısa Dönem Katsayı Sonuçları

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t – İstatistiği	Olasılık
C	0.073394	0.016126	4.551248	0.0000
DLNKT(-1)	-0.758030	0.102052	-7.427896	0.0000
DLNKH	-0.846075	0.186751	-4.530491	0.0000
DLNBT(-1)	0.223315	0.075702	2.949927	0.0045
DUMMY(-1)	-0.001693	0.015575	-0.108689	0.9138
D(DLNBT)	0.121269	0.051382	2.360118	0.0214
D(DUMMY)	-0.016790	0.046362	-0.362143	0.7185
D(DUMMY(-1))	0.087109	0.044885	1.940726	0.0568
Uzun Dönem Katsayılar				
DLNKH	-1.116149	0.263214	-4.240458	0.0001
DLNBT	0.294599	0.107957	2.728869	0.0083
DUMMY	-0.002233	0.020576	-0.108532	0.9139
C	0.096822	0.020510	4.720603	0.0000
EC = DLNKT - (-1.1161*DLNKH + 0.2946*DLNBT -0.0022*DUMMY + 0.0968)				
Tanısal İstatistikler ve Uygunluk Testleri:				
R ²	: 0,401969	X ² _{BG}	:0,131415 [0,9664]	
Düzeltilmiş R ²	: 0,334449	X ² _{BPG}	:9,500728 [0,2187]	
F İstatistiği	: 5,953363 [0.01]	X ² _{JB}	:113,5790 [0,0185]	
DW	:2,05439	X ² _{RAMSEY}	:0,178710 [0,0290]	
Not: Krizler için DUMMY değişkeni veri seti döneminde modele dahil edilen kukla değişkeni, CointEq(-1) hata düzeltme terimini, parantez içleri olasılık değerlerini ve *, **, *** ise sırasıyla %1, %5, %10 önem seviyelerini ifade etmektedir. X ² _{BG} : oto korelasyon, X ² _{BPG} : değişken varyans, X ² _{JB} : normallik ve X ² _{RAMSEY} : regresyonda model kurma hatası varsayımlarını sınamak için kullanılan testlerdir.				

Modelin kısa dönem katsayıları Tablo 5'te görülmektedir. Modelin hata düzeltme katsayısı -0,75 olarak %1 önem seviyesinde anlamlı olarak hesaplanmıştır. Bu test sonucuna göre kısa dönemde oluşan sapmalar uzun dönem dengesine dört ay (1/0,75=1,33) sonra ulaşmaktadır. Olumsuz bir durumda beklenen zarar karşılıkları yaklaşık olarak dört ayda uzun dönem seviyesine geri gelmektedir.

Tablo 5. ARDL (1,0,1,2) Modeli Kısa Dönem Katsayıları

Kısa Dönem Katsayıları				
D(DLNBT)	0.121269	0.035060	3.458883	0.0010
D(DUMMY)	-0.016790	0.043408	-0.386787	0.7002
D(DUMMY(-1))	0.087109	0.039097	2.228055	0.0295
CointEq(-1)*	-0.758030	0.086705	-8.742599	0.0000

Tablo 6’da 17 Mart 2020 tarih 8948 sayılı[†] ve 8 Aralık 2020 tarih ve 9312 sayılı[‡] kararlar kapsamında Borsa İstanbul Banka Endeksi’nde yer alan işletmelerin “Krediler ve Beklenen Zarar Karşılıkları” hesaplarında meydana gelen değişimi göstermektedir. Gerçekleşen değer düşüklüğü uygulamasında beklenen zarar karşılığı uygulamasına geçilmesinin ayrılan karşılık tutarlarında artışa neden olabileceği ifade edilmektedir (Aytürk, 2016; Us, 2020; Karaaslan ve Gülhan, 2020). Tablo 6 incelendiğinde “Krediler ve Beklenen Zarar Karşılıkları” hesaplarında artış olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Borsa İstanbul Banka Endeksi’nde Yer Alan İşletmelerin Krediler ve Beklenen Zarar Karşılıkları Hesaplarında 2019-2020 Yılları Arasında Meydana Gelen Değişimler (Bin TL)

İncelenen İşletme	Krediler			Beklenen Zarar Karşılıkları		
	2019	2020	Δ%	2019	2020	Δ%
Akbank T. A.Ş.	226.776.298	279.233.234	0,23	12.716.409	16.981.897	0,34
Albaraka Türk A.Ş.	30.637.193	42.055.804	0,37	1.131.782	1.832.607	0,62
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	277.506.599	350.233.129	0,26	17.563.538	21.136.046	0,20
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	313.394.677	457.210.226	0,46	12.041.081	17.362.782	0,44
ICBC Turkey Bank A. Ş.	9.132.429	10.055.311	0,10	208,442	324,032	0,55
Türkiye İş Bankası A.Ş.	328.239.867	414.731.304	0,26	17.117.296	26.049.421	0,52
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	15.127.772	20.402.723	0,35	224.999	345.110	0,53
QNB Finansbank A. Ş.	119.028.300	148.102.233	0,34	8.717.852	11.163.043	0,28
Türk Ekonomi Bankası A. Ş.	69.059.806	82.761.835	0,20	3.676.887	4.067.751	0,11
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A. Ş.	31.516.616	39.174.798	0,24	886.566	1.761.213	0,99
Türkiye Vakıflar Bankası Türk A. Ortaklığı	294.282.215	440.852.026	0,50	16.072.434	22.152.092	0,38
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	248.049.598	300.869.898	0,21	18.214.186	24.858.909	0,36
Toplam	1.962.751.370	2.585.682.521	0,32	108.363.238	147.711.195	0,36

BDDK’nın sözkonusu Kurul kararları aracılığıyla değer düşüklüğü olma ihtimali olan krediler, risklerinde önemli artış olabilecek kredi sınıflama grubunda, risklerinde önemli artış olan krediler ise risklerinde önemli artış olmayan kredi sınıflama grubunda raporlanmıştır. Beklenen zarar karşılıkları

[†] Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun Kuruluş Birliklerine duyurulan ve Kurum internet sitesinde yayımlanan 17.03.2020 tarih ve 8948 sayılı Kararı: “... Ülkemiz de dâhil olmak üzere birçok ülkeye yayılan COVID-19 salgını neticesinde ekonomik ve ticari faaliyetlerde oluşan aksaklıklar nedeniyle, Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 4 üncü ve 5 inci maddeleri kapsamında kredilerin donuk alacak sınıflandırılması için öngörülen 90 gün gecikme süresinin, bu Kurul Kararı tarihi itibarıyla Birinci ve İkinci Grupta izlenen krediler için 31.12.2020 tarihine kadar 180 gün olarak uygulanmasına ve 90 günlük gecikmeye rağmen İkinci Grupta sınıflandırılmaya devam olunan krediler için ayrılacak karşılıkların, bankaların TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararının hesaplanmasında kullandıkları kendi risk modellerine göre ayırmalarına devam olunmasına...”.

[‡] Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 08.12.2020 tarih ve 9312 sayılı Kararı ile önceki dipnotta belirtilen uygulama 30.06.2021 tarihine, 17.06.2021 tarih ve 9624 sayılı Kararı ile de 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. İlâveten Kurul kararları “Resmi Gazetede Yayımlanmayan Kurul Kararları” olarak tasnif edilmiştir (<https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/Liste/56> [06.07.2021]).

hesaplamasında kredi risk sınıflarının farklılığı ayrılacak karşılık tutarını etkileyebilmekte ayrıca kredilerden elde edilmesi öngörülen faiz gelirleri tutarlarını etkilemektedir. Bu kapsamda Borsa İstanbul Banka Endeksi'nde yer alan 12 işletmenin finansal tablolarının denetim raporlarının sözkonusu Kurul kararları kapsamında içerik analizi yapılmıştır.

Tablo 7'de Borsa İstanbul Banka Endeksi'ne kote işletmelerin 17 Mart 2020 tarih 8948 sayılı ve 8 Aralık 2020 tarih ve 9312 sayılı Kurul kararları kapsamında denetim raporlarının içerik analizi sonuçları özetlenmiştir. Tablo 7'de incelenen işletmelerin beklenen zarar karşılıkları konusunda denetim raporunun hangi bölümünde bilgi verdikleri, 90 ile 180 gün arasında gecikmesi olup ikinci grupta sınıflandırılan kredi tutarları, denetim işletmesi, denetim raporunda sunulan görüş, sunulan görüşün dayanağı ve olumlu görüş haricinde görüşlerin nedenlerinin kar veya zarara etkisi hakkında bilgiler yer almaktadır. Borsa İstanbul Banka Endeksi'ne kote 12 işletmenin tamamı tarafından denetim raporlarının kilit denetim konuları bölümünde beklenen zarar karşılıkları konusundan açıklama yapılmıştır. Sözkonusu Kurul kararları kapsamında sadece dört işletme tarafından bilançolarında kredi grupları arasında yapılan yeni sınıflamalar ve tutarları hakkında bilgi verilmiştir.

İşletmeler tarafından denetim raporlarında kredi grupları arası değişimden kaynaklanan karşılık tutarlarında ve kredi faiz gelirlerinde (1. ve 2. aşamada yer alan kredilerin faizleri brüt defter değeri üzerinden, 3. aşamada yer alan kredilerin faizleri net defter değeri üzerinden hesaplanmaktadır.) meydana gelen olumlu ve/veya olumsuz farklar, bu farkların işletmelerin nihai kar/zarar sonuçlarına etkileri hakkında detaylı açıklamalarda bulunulmamıştır. Denetim firmaları tarafından altı işletmeye olumlu görüş, dört işletmeye sınırlı olumlu görüş ve iki işletmeye ise şartlı görüş verilmiştir. İşletmelerin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) - 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı kapsamında karşılık koşullarına ve Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS) -9 Finansal Araçlar Standardı kapsamında değerlendirme koşullarına aykırı muhasebe politikaları sebebiyle denetim firmaları tarafından işletmelerin finansal tablolarına sınırlı olumlu görüş veya şartlı görüş verildiği Tablo 7'de ayrıca görülmektedir.

Banka alacakları, bir diğer ifadeyle krediler için beklenen zararlara karşılık ayrılmasında vade ve gruplandırma açısından ortaya çıkan bu durum, muhasebe ve finansal raporlama standartları uygulamalarına bağlı ilke bazlılık temelinde mesleki yargı kullanımının, BDDK özelinde "kurumsal yargı" kullanımına dönüşmesi şeklinde yorumlanabilir. 2020 yılı için alınan kararlarla vade ve gruplamada değişikliğe gidilmiş olması, beklenen zararlar için ayrılacak karşılık tutarının daha düşük tutarda kalmasına yol açmıştır. Bu durumun Covid -19 dönemine özgü kalıp kalmayacağını ise gelecek uygulamalar belirleyecektir.

Tablo 7: Borsa İstanbul Banka Endeksi'nde Yer Alan İşletmelerin 17 Mart 2020 tarih 8948 sayılı ve 8 Aralık 2020 tarih ve 9312 sayılı Kararlar Kapsamında 01.01.2020-31.12.2020 Dönemi Finansal Tabloları Denetim Raporlarının İçerik Analizi Sonuçları (Bin TL)

İncelenen İşletme	Bildirilen Bölüm	90 ile 180 gün arasında gecikmesi olup İkinci Grupta sınıflandırılmaya devam edilen krediler toplamı	Denetim Firması	Görüş Türü	Görüş Sebebi	Kar/Zarar Etkisi
Akbank T. A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	PWC	Şartlı Görüş	Serbest Karşılık (TMS 37'ye Aykırı)	(1.150.000,-TL)
Albaraka Türk A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	603.718,-TL	EY	Olumlu Görüş	-	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	1.300.763,-TL	KPMG	Sınırlı Olumlu Görüş	Serbest Karşılık (TMS 37'ye Aykırı)	(4.650.000,-TL)
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	4.147.613,-TL	Deloitte	Şartlı Görüş	Yanlış Değerleme (TFRS 9'a Aykırı)	1.334.666,-TL
ICBC Turkey Bank A. Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	KPMG	Olumlu Görüş	-	-
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	EY	Sınırlı Olumlu Görüş	Serbest Karşılık (TMS 37'ye Aykırı)	(2.875.000,-TL)
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	KPMG	Olumlu Görüş	-	-
QNB Finansbank A. Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	EY	Olumlu Görüş	-	-
Türk Ekonomi Bankası A. Ş.	Kilit Denetim Konuları	626.606,-TL	Deloitte	Olumlu Görüş	-	-
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A. Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	EY	Sınırlı Olumlu Görüş	Serbest Karşılık (TMS 37'ye Aykırı)	(220.000,-TL)
Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	PWC	Sınırlı Olumlu Görüş	Serbest Karşılık (TMS 37'ye Aykırı)	(1.072.000 TL)
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Kilit Denetim Konuları	Açıklama Yapılmamış	PWC	Olumlu Görüş	-	-

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

TFRS-9 Finansal Araçlar Standardı, beklenen zarar karşılığını, “*kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasıdır*” şeklinde tanımlamaktadır. Geçmiş olaylar ve mevcut durum ile gelecekteki ekonomik şartlar kapsamında öngörülen tahminler sonucu, raporlama tarihi itibarıyla aşırı maliyete veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilgiler aracılığıyla beklenen kredi zarar karşılığı ölçülmelidir (TFRS 9, 2017, s. 17).

Bu çalışmada ele alınan finansal bilgi kalitesi ve bankacılık sektörü muhasebe politikalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi çerçevesinde Türkiye’de bankacılık sektöründe düzenlenen mali tablolarda finansal bilgi manipülasyonunun olup olmadığı sorgulaması, yöneticilerin öngörülerini de içeren beklenen kredi zarar karşılıkları bağlamında şekillenmiştir. 2020 yılı içinde BDDK tarafından alınan Kurul kararları aracılığıyla kredi risk sınıflarında yapılan düzenlemelerin/değişikliklerin beklenen kredi zarar karşılıkları tutarlarını etkilediği anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda araştırma bulguları, uzun dönemde kredi hacminin beklenen kredi zarar karşılıklarını negatif yönde, büyüme tutarının ise beklenen kredi zarar karşılıklarını pozitif yönde etkilediği; kısa dönemde olumsuz bir durumun meydana gelmesi halinde oluşabilecek beklenen kredi zarar karşılıkları sapmalarının yaklaşık olarak dört ayda uzun dönem seviyesine geri geleceği yönündedir. Aytürk (2016), Us (2020), Karaaslan ve Gülhan (2020) tarafından ortaya konduğu üzere Borsa İstanbul Banka Endeksi’ne kote işletmelerin 2019 yılına göre 2020 yılında beklenen kredi zarar karşılıkları tutarları artış oranının, kredi hacmi artış oranından daha yüksek olduğu ve yapılan kredi grupları arası değişimin işletmelerin karlarına veya zararlarına etkisinin denetim raporlarında belirtilmediği ifade edilebilir.

Bu bağlamda, banka alacakları, bir diğer ifadeyle krediler için beklenen zararlara karşılık ayrılmasında vade ve gruplandırma açısından ortaya çıkan durum, muhasebe ve finansal raporlama standartları uygulamalarına bağlı ilke bazlılık temelinde mesleki yargı kullanımının, BDDK özelinde “kurumsal yargı” kullanımına dönüşmesi şeklinde yorumlanabilir. BDDK kararları ile değişikliğe gidilmemiş olsaydı, beklenen zararlar için ayrılacak karşılık tutarının daha yüksek olacağı bu uygulamanın Covid -19 dönemine özgü kalıp kalmayacağını ise gelecek uygulamalar belirleyecektir.

Çalışmada, Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların verileri aracılığıyla beklenen kredi zarar karşılıklarının kredi hacmine ve finans sektörü ekonomik büyümesi üzerine etkisi açısından ele alınmıştır. Beklenen kredi zarar karşılıklarının ekonomik büyümeye etkisi gelişmiş veya gelişmekte olan diğer ülkelerde faaliyette bulunan bankaların tümünde uygulanan muhasebe standartları açısından tekrar ele alınması, bankaların buldukları kültürlerin muhasebe politikalarına ve bu politikaların büyüme üzerine etkilerinin araştırılması gelecek çalışmalar açısından göz önünde bulundurulabilir.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve de finansal destek alınmamıştır.

YAZARLARIN KATKILARI

Çalışma Konsepti/Tasarım- SA, UB, AD; Yazı Taslağı- SA, UB, AD; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- SA, UB, AD; Son Onay ve Sorumluluk- SA, UB, AD.

AUTHORS' DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Conception/Design of Study- SA, UB, AD; Drafting Manuscript- SA, UB, AD; Critical Revision of Manuscript- SA, UB, AD; Final Approval and Accountability- SA, UB, AD.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2020). Finansal Raporlama Kalitesi ile Denetim Kalitesi Arasındaki İlişkinin Türk Bankacılık Sektörü Çerçevesinde İncelenmesi. *Journal of Accounting and Finance*, 88, 125–154. <https://doi.org/10.25095/mufad.801375>
- Acar, M. & Gürol. B. (2017). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Türk Bankacılık Sektörü Kâr Kalitesi Arasındaki İlişkiye Bir Bakış. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 76, 173–200. <https://doi.org/10.25095/mufad.400230>
- Adiloğlu, B. (2020). *Muhasebe Hileleri – Ortaya Çıkarılması ve Raporlanması*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Ağır Ekonomi (103): *Büyümenin Maliyeti*. (2021) [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ydgxr3shGWo>
- Akdoğan, H., Hiçyorulmaz, E. & Çelik, K. (2020). *Muhasebe ve Etik – Finansal Tablolar Analizi ve Bilgi Manipülasyonu*. Gözden Geçirilmiş, 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Akgün, A. İ. (2018). Muhasebe Standartları Bankalarda İşletme Performansını ve Finansal Tablo Manipülasyonunu Etkiler mi?. *Business and Economics Research Journal*, 9(3), 589–603. <https://doi.org/10.20409/berj.2018.125>
- Akman, H. & Bitlisli, F. (2021). Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Yaratıcı Muhasebeye İlişkin Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 28(1), 103–124. <https://doi.org/10.18657/yonveek.868281>
- Akpınar, S. & Kara M. (2021). Bankacılık Sektörü Kredileri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 8(18), 66–86.
- Ashbaugh, H. & Pincus, M. (2001). Domestic Accounting Standards, International Accounting Standards, and the Predictability of Earnings. *Journal of Accounting Research*, 39(3), 417–434. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.00020>
- Aytürk, Y. (2016). UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*, 113-143.
- Bahmani-Oskooee, M. & Wing, R. C. (2002). Long-Run Demand for Money in Hong Kong: An Application of the ARDL Model. *International Journal of Business and Economics*, 1(2), 147–155.
- Balsarı, Ç. K. & Dalkılıç, F. (2007). Kural Bazlı ve İlke Bazlı Finansal Raporlama Standartlarının Karşılaştırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 22, 105–117.
- Barth, M. E., Landsman W. R., & Lang, M.H. (2008). International Accounting Standards and Accounting Quality. *Journal of Accounting Research*, 46, 467–498. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2008.00287.x>
- BDDK (2021). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararları. <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/Liste/56> (06.07.2021).
- Box, G. & Jenkins, G. (1970). *Time Series Analysis: Forecasting and Control*. Holden-Day, San Francisco.
- Camus, A. (1991). *The Myth of Sisyphus and Other Essays* (Justin O'Brien, Trans.). Vintage Books, New York.
- Chen, H., Tang, Q., Jiang, Y. & Lin, Z. (2010). The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 21(3), 220–278. <https://doi.org/10.1111/j.1467-646X.2010.01041.x>
- Çankaya, F., Karakaya, A. & Keleş, N. (2019). Muhasebe Bilgi Kalitesinin Boyutlarının İncelenmesi: Bir Uygulama. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 8(16), 161–182.

- Demir, V. & Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*, 84, 103–119.
- Demir, Z. (2021). Türkiye’de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalardaki Mevzuata Aykırı İşlemler, Muhasebe Hileleri ve Denetim. *Journal of International Social Research*, 14(76), 616–632. <http://doi.org/10.17719/jisr.11473>
- Ding, Y., Hope, O. K., Jeanjean, T., & Stolowy, H. (2007). Differences between domestic accounting standards and IAS: Measurement, determinants and implications. *Journal of Accounting and Public Policy*, 26(1), 1–38. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.869844>
- Eğilmez, M. (2021). *Büyüme Üzerine Bazı Gözlemler*. Kendime Yazılar. <https://www.mahfiegilmez.com/2021/03/buyume-uzerine-baz-gozlemler.html> (03 Mart 2021).
- Elitaş, B. L. (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 58, 41–54.
- Holt, A. & Eccles, T. (2003). Accounting Practice in the Post-Enron Era: The Implications for Financial Statements in the Property Industry. *Briefings in Real Estate Finance: An International Journal*, 2(4), 326–340. <https://doi.org/10.1002/bref.80>
- Houqe, N. & Monem, R. (2013). Corruption, Political Institutions, and Accounting Environment: A Cross-Country Study. *International Journal of Accounting Symposium*.
- Kandemir, C. (2016). Muhasebenin Yolsuzluk Amaçlı Kötüye Kullanımı: 2000 Sonrası Banka İflaslarında Türkiye Deneyimi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 12(45), 235–286. Doi:10.14783/od.v12i45.1000020012
- Kandemir, C. & Kandemir, Ş. (2017). Bankacılık Hileleri: Sınıflandırılması, Saptanması ve Önlenmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 629, 19–50.
- Karaarslan, S. & Gülhan, O. (2020). TFRS 9’a Geçişin Türkiye’de Halka Açık Bankaların Finansal Durum Tablolarına Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 86, 111–124. <https://doi.org/10.25095/mufad.710248>
- Kershaw, D. (2005). Evading Enron: Taking Principles Too Seriously In Accounting Regulation. *The Modern Law Review*, 68(4), 594–625.
- Kimbro, M. B. (2002). A Cross-Country Empirical Investigation of Corruption and its Relationship to Economic, Cultural, and Monitoring Institutions: An Examination of the Role of Accounting and Financial Statements Quality. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 17(4), 325–350. <https://doi.org/10.1177/0148558X0201700403>

- Li, M., Ning, X., Li, M. & Xu, Y. (2017). An Approach to the Evaluation of the Quality of Accounting Information Based on Relative Entropy in Fuzzy Linguistic Environments. *Entropy*, 19(4), 1–17. <https://doi.org/10.3390/e19040152>
- Magnis, C. & Iatridis, E. G. (2017). The Relation between Auditor Reputation, Earnings and Capital Management in the Banking Sector: An International Investigation. *Research in International Business and Finance*, 39, 338–357. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2016.09.006>
- MHUD (Maliye Hesap Uzmanları Derneği) 2004. Denetim İlke ve Esasları, Acar Matbaası, İstanbul.
- Nazlıoğlu, B. & Gürdal, K. (2020). Yaratıcı Muhasebe ve Bankalar Üzerinde Bir Uygulama. *Third Sector Social Economic Review*, 55(2), 1040–1059. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.05.1372>
- Nusair, S. A. (2017). The J-Curve Phenomenon in European Transition Economies: A Nonlinear ARDL Approach. *International Review of Applied Economics*, 31(1), 1–27. <https://doi.org/10.1080/02692171.2016.1214109>
- Özçelik, H. (2018). Kurumsal Yönetim Temelinde Muhasebe Bilgi Kalitesinin Geliştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 532–547. <https://doi.org/10.29067/muvu.341191>
- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289–326. <https://doi.org/10.1002/jae.616>
- Platikanova, P. & Perramon, J. (2012). Economic Consequences of the First-Time IFRS Introduction in Europe. *Spanish Journal of Finance and Accounting/Revista Española de Financiación y Contabilidad*, 41(156), 497–519. <https://doi.org/10.1080/02102412.2012.10779733>
- Rezaee, Z. (2005). Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), 277–298. [https://doi.org/10.1016/S1045-2354\(03\)00072-8](https://doi.org/10.1016/S1045-2354(03)00072-8)
- Savram, M. & Karakoç, A. (2012). Bankacılık Sektöründe İtibar Riskinin Önemi. *İçinde International Conference on Euroasian Economies*, Almaata, Kazakistan, Bildiriler Kitabı, 328-332.
- Schipper, K. (2003). Principles-Based Accounting Standards. *Accounting Horizons*, 17(1), 61–72. <https://doi.org/10.2308/acch.2003.17.1.61>
- Sertkaya, B. & Baş, S. (2021). COVID-19 Salgınının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Riskler ve Olası Senaryolar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 147–167. <https://doi.org/10.53092/duibfd.911378>

- Stolowy, H. & Breton, G. (2004). Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework. *Review of Accounting and Finance*, 3(1), 5–92. <https://doi.org/10.1108/eb043395>
- Sürmen Y. & Bayraktar Y. (2015). Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Mesleki Yargı Kullanımı Değerlendirilmesi: Borsa İstanbul (BİST) 100 Endeksi'ndeki Şirketler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9(9), 108-152.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. Strateji ve Bütçe Daire Başkanlığı. (2020). Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni. Ekonomik Modelleme ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü. Konjonktür Değerlendirme Daire Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/03/Dunya_Ekonomisinde_Son_Gelismeler-2020_Yili_4_Ceyrek.pdf
- TÜİK. (2021). Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik,-2020-37180>
- Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 - Finansal Araçlar. [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/Mavi_Kitap/TFRS%209\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/Mavi_Kitap/TFRS%209(1).pdf)
- Us, V. (2020). TFRS 9 Uygulamasının Seçilmiş Bankalar Bazında Kredi Sınıflandırması ve Karşılıkları Üzerindeki Etkisi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), 297–314. <https://doi.org/10.14784/marufacd.688408>
- www.tdk.gov.tr (06.07.2021)
- Xiuxia, Y. & Zhongwen, S. (2007). A Study on Information Quality Maturity Model in Enterprise. 2007 *IEEE International Conference on Service Operations and Logistics, and Informatics*, 1- 6. Doi:[10.1109/SOLI.2007.4383864](https://doi.org/10.1109/SOLI.2007.4383864)
- Yazıcı, M. (2017). Bankacılık Sektöründe Artan Etik İhlaller. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(107), 109–128. <https://doi.org/10.33203/mfy.307176>